

FŐVÁROSI ÍTÉLŐTÁBLA POLGÁRI KOLLÉGIUMA

Kollégiumi vélemény*

a fél halála, megszűnése miatti félbeszakadás eljárásjogi kérdéseiről

- 1. A fél halála vagy megszűnése esetében – amennyiben az eljárási törvény eltérő rendelkezést nem tartalmaz – a bíróság az eljárás félbeszakadását állapítja meg. Félbeszakadás helyett a per megszüntetése felől akkor határozhat a bíróság, ha az anyagi jogi szabályok – a jogviszony természete miatt – a jogutódlást kizárják.**
- 2. Ha a meghalt (megszűnt) fél egyszerű pertársaság tagjaként vett részt az eljárásban és az általa vagy vele szemben érvényesített követelés elbírálása elkülöníthető, nincs akadálya annak, hogy az eljárás félbeszakadását csak a meghalt (megszűnt) fél vonatkozásában állapítsa meg a bíróság.**
- 3. Jogi személy vagy jogi személyiség nélküli gazdasági társaság szervezeti jogutód nélküli megszűnése esetében a félbeszakadt eljárás folytatását a bíróság kérelemre – a per megszüntetése érdekében – akkor is elrendelheti, ha utóbb az állapítható meg, hogy a megszűnt félnek nincs egyedi (szinguláris) jogutódja.
Ha olyan eljárás szakadt félbe, amelyben meghatározott személyek perbenállása kötelező (egységes pertársaság) a fél jogutód nélküli megszűnése a félbeszakadt eljárás folytatását nem zárja ki: a megszűnt féllel szemben a bíróság a pert megszünteti, és az eljárást folytatja.**

- 1. Az eljárás félbeszakadását előidéző jogi tények közül a Pp. 111. § (1) bekezdése a fél halála, vagy megszűnése miatti félbeszakadást szabályozza. Eszerint ha valamelyik fél meghal, vagy megszűnik, az eljárás a jogutód perbelépéséig, illetve perbevonásáig (61-62. §) félbeszakad. A félbeszakadást nem a bíróság intézkedése váltja ki, az a halál, vagy a jogi személy megszűnésének ténye miatt, a törvény erejénél fogva bekövetkezik, amit a félbeszakadást megállapító bírósági végzés csak deklarálni látszik.**

A jogintézmény lényege, hogy valamely eljárás folyamatát a bekövetkezett jogi tény megakasztja, ugyanakkor feltételezi is annak folytatását a lehetséges jogutóddal. A perbeli jogutódlás általános szabályát a Pp. 61. § (1) bekezdése tartalmazza, mely szerint a per alapjául szolgáló jogviszonyban a polgári jog szabályai szerint érvényesül a jogutódlás. Ebből következően az anyagi jogi szabályok döntenek el azt, hogy a perben helye van-e jogutódlásnak.

*A kollégiumi véleményt a Fővárosi Ítéltábla Polgári Kollégiumának 2005. május 9. napján megtartott ülése fogadta el.

A természetes személynek az öröklés szabályai folytán szükségképpen van jogutódja. Egyes személyhez kötődő jogosultságok azonban örökléssel sem szállnak át, ezért meghatározott jogviszonyokban az anyagi jogi jogutódlás kizártsága miatt a perbeli jogutódlás sem következhet be. Azokra az esetekre, amikor a jogviszony természete a jogutódlást kizárja egyrészt maga a törvény (Pp. 289. § és Pp. 310/A. §) ad eltérő szabályozást, másrészt a bírói gyakorlat ad iránymutatást. A Legfelsőbb Bíróság PK 167. számú állásfoglalása kimondja: a szülőnek az a joga, hogy a gyermeknek nála való elhelyezését igényelheti, olyan jog, amely a jogutódra nem száll át. Ezért, ha a gyermek elhelyezése iránt a szülők között folyó per során a felek valamelyike meghal, nem a félbeszakadás megállapításának (Pp. 111. §), hanem a per megszüntetésének van helye. Azonos a megoldás a gyermektartásdíj fizetésre kötelezett halála esetén is. A személyhez fűződő jogokat a Ptk. 85. § (1) bekezdésében foglalt főszabály szerint csak személyesen lehet érvényesíteni. Ez alóli kivételként vagyoni és nem vagyoni kártérítési igény tekintetében a már megindított perben helye van jogutódlásnak. A kegyeleti jog jogosultja is jogutódként léphet fel, aki azonban nem az elhalt személyhez fűződő jogának megsértése, hanem a halott személy emlékének megsértése miatt érvényesíthet igényt a Ptk. 85. § (3) bekezdése szerint. A kialakult bírói gyakorlat szerint olyan esetben sincs jogutódlás, ha valamely személy halálával az őt élete végéig megillető joga szűnik meg, és a perbeli részvételét kizárólag e jogának az ingatlan-nyilvántartásban való feltüntetése tette szükségessé (tartási jog, haszonélvezeti jog).

Amennyiben a jogviszony természete nem teszi lehetővé – elvileg is kizárja – a jogutódlást, nem érvényesülhet a félbeszakadás jogintézményének célja, hogy az eljárás a jogutód perbelépésével folytathatóvá váljon. Ezért a félbeszakadás megállapítása helyett – kifejezett törvényi rendelkezés hiányában is – a per megszüntetésének van helye a Pp. 157. § a) pontja alapján, a 130. § (1) bekezdés e) pontjában foglaltak kiterjesztő értelmezésével.

2. Nem tartalmaz külön szabályozást a törvény a félbeszakadással összefüggésben arra az esetre, ha a meghalt vagy megszűnt fél pertársaság tagjaként állt perben. Kérdés, hogy félbeszakad-e az eljárás egésze, vagy lehetőség van csak az érintett pertárs vonatkozásában az eljárás félbeszakadásának megállapítására, a többi pertárssal szembeni eljárás folytatása mellett. Egyszerű pertársaság esetén (Pp. 51. § b) és c) pont) kizáró rendelkezés hiányában nincs akadálya a „részleges” félbeszakadásnak, mivel a követelés önállóan is elbírálható. A bíróság a meghalt (megszűnt) féllel szemben állapítja meg az eljárás félbeszakadását, míg a többi fél vonatkozásában félbeszakadás nélkül folytatja az eljárást. Az egyszerű pertársaság jogi természete mellett a célszerűségi szempontok is azt indokolják, hogy az egyik pertárs halála (megszűnése) ne akadályozza a többi pertárs viszonylatában az eljárás folytatását. Az ezzel ellentétes felfogás az esetek többségében (pl. egyesített ügyek, alanyi keresethalmazat) méltánytalan eredményre, a per indokolatlan elhúzódsához vezetne.

3. Külön kell vizsgálni a jogi személy, vagy jogi személyiség nélküli gazdasági társaság jogutód nélküli megszűnésének kérdéseit. Míg a természetes személy halála esetén általánosan érvényesül a jogutódlás, a jogi személynél a főszabály fordított, a szervezeti jogutód nélküli megszűnés a jellemző. Ez a helyzet – az általános jogutód nélküli megszűnés – a Pp. 111. § (1) bekezdése szerinti félbeszakadást eredményezi.

A jogi személy általános jogutód nélküli megszűnése ellenére egyes jogok, kötelezettségek tekintetében különös (szinguláris) jogutódlásnak lehet helye, amikor is van lehetséges anyagi jogi jogutód, aki által, vagy akivel szemben az eljárás folytatható.

Amennyiben utóbb mégis az állapítható meg, hogy a perbevit kötelezettség tekintetében nincs különös jogutód, az eljárás félbeszakadt állapotban marad. A „végleges” félbeszakadás elkerülése, illetve a jogvita lezárása érdekében a bíróság kérelemre engedélyezi az eljárás folytatását, ami – valójában a Pp. 112. § (2) bekezdésében foglaltak szerint – a félbeszakadás megszüntetéséről hozott megengedett bírói rendelkezés. Ennek indoka az, hogy már a félbeszakadás megállapításakor sem álltak fenn annak törvényi feltételei. Az így megszűnt jogi személy perképeséssel nem rendelkezik, ezért a bíróság a pert a Pp. 157. § a) pontja alapján – a Pp. 130. § (1) bekezdés e) pontjának kiterjesztő értelmezésével – megszünteti, arra alapítottnak, hogy a szervezeti jogutód nélkül megszűnt (törölt) félnek szinguláris jogutódja sincs.

Amennyiben meghatározott személyek perbenállása kötelező és az egyik pertárs jogutód nélküli megszűnése miatt az eljárás félbeszakadt, a kérelemre történő folytatást követően a bíróság a megszűnt féllel szemben a per megszüntetéséről dönt, míg a többi pertárral szemben az eljárást érdemben folytatja. Ez a megoldás eljárásjogi lehetőséget ad arra, hogy egységes pertársaság (Pp. 51. § a) pontja) esetén, az egyik pertárs jogutód nélküli megszűnése ne akadályozza a többi pertárral szembeni eljárás folytatását.